
Individuelt Planlagt job med Støtte (IPS) for unge med rusmiddelbrug

En kvalitativ pilotundersøgelse

Faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning

2025

Jonas Strandholdt Bach & Karoline Vibæk

CENTER FOR RUSMIDDELFORSKNING
PSYKOLOGISK INSTITUT
AARHUS UNIVERSITET

Faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning

2025

Data

Serietitel og nummer	Faglig rapport fra Center for Rusmiddelforskning
Titel	Individuelt Planlagt job med Støtte (IPS) for unge med rusmiddelbrug
Undertitel	En kvalitativ pilotundersøgelse
Forfatter(e)	Jonas Strandholdt Bach & Karoline Vibæk
Udgiver	Center for Rusmiddelforskning
Udgivelsesår	November 2025
Redaktion afsluttet	November 2025
Faglig kommentering	Bjarke Nielsen, Metodecentret
Finansiel støtte	AU-PIREAU
Emneord	IPS, unge udenfor uddannelse og beskæftigelse, rusmiddelbrug
ISBN	97887-975622-7-7
Internet version	https://psy.au.dk/forskning/forskningscentre/center-for-rusmiddelforskning/publikationer/rapporter

Indhold

Forord	5
1.0 Indledning	6
1.1/ Formål.....	6
1.2/ 1.2. Kort om IPS.....	6
1.3/ Unge udenfor beskæftigelse og rusmiddelbrug.....	7
1.4/ Overordnede fund.....	7
1.5/ Baggrund.....	8
2.0 Metoder	10
2.1/ Kortlægning.....	10
2.2/ Interviews.....	10
2.3/ Præsentation af kommuner.....	11
2.4/ Analysestrategi.....	12
3.0 Data	13
3.1/ Kortlægning.....	13
3.2/ Uddybning af svar.....	13
4.0 Analyse	15
4.1/ Målgruppe.....	15
4.2/ Arbejdsgange.....	17
4.3/ Metode og fidelitet.....	21
4.4/ Succes og udfordringer for målgruppen.....	24
4.5/ Implementering og samarbejde.....	28
5.0 Konklusion	35
6.0 Litteratur	37

Forord

Denne udgivelse er resultatet af en mindre bevilling fra PIREAU (Platform for Inequality Research at Aarhus University) og udspringer af en nysgerrighed i forhold til IPS-metodens anvendelse i forhold til unge udenfor arbejdsmarked og uddannelse med problematisk rusmiddelbrug i en dansk kontekst.

Dataindsamlingen er gennemført i 2024, som for mange kommuner har været startåret for anvendelsen af IPS-metoden i forhold til den ovenfor beskrevne målgruppe. Det er i sagens natur derfor i høj grad tidlige erfaringer, som beskrives i denne rapport.

Vi har særligt været interesserede i, hvordan IPS-tilgangen adskiller sig fra ordinære tilgange til beskæftigelse for målgruppen og hvilke fordele og ulemper IPS-kordinatorer og -konsulenter oplever i arbejdet med IPS.

Erfaringerne beskrevet heri kan forhåbentlig være med til at belyse, hvad der opleves at virke for målgruppen i forhold til at understøtte deres vej ind i uddannelse og beskæftigelse, samt opmærksomhedspunkter i forhold til implementering af IPS-konceptet og andre håndholdte metoder.

Jonas Strandholdt Bach, adjunkt, Center for Rusmiddelforskning

1.0 Indledning

1.1/ Formål

IPS (Individuelt Planlagt job med Støtte) har i en årrække været brugt til borgere med psykiatriske diagnoser i beskæftigelsesindsatser i nogle kommuner i Danmark. Ultimo 2023 er indsatsen udbredt via en pulje fra STAR (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering) til 27 kommuner, som arbejder med metoden målrettet mod unge (under 30, herefter refereret til som Målgruppe 1). Dertil har 19 af kommunerne en udvidet målgruppe, hvor indsatsen også er koblet på andre behandlingsaktører end psykiatrien, der blandt andet indbefatter borgere med et overforbrug af rusmidler (STAR, 2023, herefter refereret til som Målgruppe 2). Via en mindre bevilling fra AU-PIREAU har Center for Rusmiddelforskning ved adjunkt Jonas Strandholdt Bach og stud.scient.pol Karoline Vibæk gennemført en pilotundersøgelse af udbredelsen af IPS til borgere med et overforbrug af rusmidler i danske kommuner og udført kvalitative interviews med en række kommunale IPS-konsulenter og -koordinatorer om arbejdet med IPS-metoden. Denne rapport opsummerer erfaringerne fra pilotundersøgelsen og fokuserer udelukkende på oplevelsen med at anvende indsatsen i forhold til unge udenfor arbejdsmarked og uddannelse med et problematisk rusmiddelbrug. Den har således ikke til formål at evaluere IPS-indsatsens effektivitet, men at belyse tidlige erfaringer med anvendelsen af indsatsen og hvilke udfordringer og fordele indsatsen opleves at have givet i forhold til ordinære beskæftigelsesindsatser for målgrupperne i det første år af STAR-puljens udmøntning.

1.2/ 1.2. Kort om IPS

IPS er oprindeligt udviklet i USA inden for behandlingspsykiatrien og senere udbredt til en række lande (Drake & Bond, 2023), herunder Danmark, hvor indsatsen er tilpasset en skandinavisk velfærdskontekst. IPS benyttes også i andre skandinaviske lande, men det er hidtil begrænset viden om metodens effekt for borgere med problematisk rusmiddelbrug (Sadeghi et al, 2024, se også Rognli et al, 2023).

Ud fra en definition fra STAR, er Individuel Planlagt job med Støtte (IPS) et individuelt, håndholdt og fleksibelt forløb, der bliver tilrettelagt ud fra den

enkelte borgers ønsker og præferencer (STAR, 2025). Et centralt udtryk i IPS er *Place Then Train*, som er ud fra en tanke om, at deltagerne inkluderes på en almindelig arbejdsplads eller et uddannelsessted, uanset udfordringer og samtidig med sideløbende indsats og støtte. Derudover skal en IPS-indsats leve op til 8 grundlæggende principper.

Hovedtrækkene, der er særligt relevante for dette projekt, er 1) ingen eksklusion, 2) integreret beskæftigelses- og behandlingsindsats, 3) Målet er ansættelse på det ordinære arbejdsmarked, 6) Støtten under beskæftigelse varer så længe, der er behov, 7) Udgangspunkt i deltagerens ønsker og præferencer og 8) Samarbejde med lokale arbejdsgivere. Yderligere, skal IPS-konsulenterne maksimalt have 20-25 sager ad gangen. Hvis de har andre sager sideløbende, er princippet, at der bør afsættes dobbelt så meget tid pr. IPS-sag. Det skyldes, at IPS-konsulenterne skal prioritere at følge principperne i IPS og samtidig have en vis fleksibilitet (STAR, 2025).

1.3/ Unge udenfor beskæftigelse og rusmiddelbrug

I aftaleteksten om målgruppen for Ungeløftet, fremgår det at 43.000 unge mellem 15 og 24 står udenfor uddannelse og beskæftigelse (Beskæftigelsesministeriet, 2024). Hertil kommer 21.000 i alderen 25-29 år. Af de 43.000 har 6% fået tilbudt stofbehandling, svarende til 2580 unge (Ibid.). Hvis man antager at tallet for de ældre unge er nogenlunde tilsvarende, taler vi om knap 4000 unge i alderen 15-30 år på landsplan, som står udenfor uddannelse og beskæftigelse og har et problematisk rusmiddelbrug. Man kan gisne om, at der formentlig også er et mørketal af unge i aldersgruppen og udenfor uddannelse og beskæftigelse, som har et problematisk forbrug, men ikke har fået tilbudt behandling, og at det reelle tal dermed formentlig er højere.

1.4/ Overordnede fund

De overordnede fund opridses her, for at give et indtryk af rapportens indhold. Gennem de efterfølgende afsnit, gennemgås baggrund for projektet, anvendte metoder og derefter analyse. I analysen er flere erfaringer og nuancer udfoldet og koblet til konkrete eksempler.

Fra kortlægningen af IPS-indsatsen i danske kommuner, var der 68 kommuner, der anvendte IPS-indsatsen og heraf 55 kommuner, hvor det inkluderede borgere med et overforbrug af rusmidler. Det var ikke altid, som en specifik indsats for målgruppen – gruppen var dog ikke ekskluderet fra indsatsen, men indgik på lige fod med andre målgrupper.

Fra de kvalitative interviews med IPS-konsulenter og koordinatore, så er den overordnede oplevelse *at IPS virker*. Det er selvfølgelig med forholdsregler og varians for målgruppen og i de enkelte kommuner. Der er eksempelvis en varians i fortolkning af centrale begreber i IPS-metoden, som motivation, ordinær beskæftigelse og efterværn. Det er et væsentligt opmærksomhedspunkt, når man vurderer succesraten, da det kan resultere i en højere eller lavere formel succesrate – uden forskel på kvaliteten af IPS-indsatsen.

Fra erfaringerne, har vi samlet fem korte take-away pointer, som udfoldes og beskrives i analysen. De præsenteres her:

- 1) **Skab fleksible arbejdsgange og reducer sagsstammer** – det understøtter både den oprindelige målgruppe og den udvidede målgruppe.
- 2) **Indsaml systematiske data** om:
 - a. ordinær beskæftigelse,
 - b. tidsbestemt efterværn,
 - c. sideløbende indsatser.
- 3) **Vær opmærksom på særlige udfordringer for målgruppe 2** – IPS virker også her, men forløbene er ofte mere turbulente og kræver andre overvejelser.
- 4) **Priorité et vedholdende samarbejde med Rusmiddelcenteret** – de er en central aktør i mange forløb.
- 5) **Planlæg tidligt for implementering efter projektet** – overvej allerede i starten, hvordan hele eller dele af indsatsen kan indgå i driften, tilpasset den enkelte kommune.

1.5/ Baggrund

Denne rapport har til formål at bidrage til at forbedre vidensgrundlaget om 1) beskæftigelsesindsatser for borgere med aktivt rusmiddelbrug, samt 2) IPS-metodens implementering og anvendelighed for kommunale medarbejdere, der arbejder med målgruppen. Det er blandt andet foranlediget af puljen fra STAR, som blev offentliggjort i 2023, på 73 millioner til 27 kommuner, der skal implementere IPS i deres kommunale beskæftigelsesindsats i løbet af et 3-årigt samarbejde (STAR, 2023). Ligeledes gør aktstykket fra Folketinget, der vedtager en udvidelse af indsatsen for unge

med tegn på psykisk mistrivsel, der ikke er i behandling i psykiatrien, undersøgelsen relevant (Folketinget, 2023). Det er et formål at undersøge den foreløbige erfaring med indsatsen for borgere med et overforbrug af rusmidler. Målgruppen er ofte ikke tilknyttet psykiatrien enten på baggrund af en anden form for mistrivsel, eller fordi de ikke kan udredes i psykiatrien på grund af deres rusmiddelbrug. STAR udkommer efter dette projekts afslutning med en evaluering af IPS-indsatsen i de 27 kommuner. Denne undersøgelse skal derfor ikke ses som en formel evaluering af IPS-indsatsen, men en pilotundersøgelse og dermed en form for temperaturmåling af hidtidige erfaringer og oplevelser af IPS-indsatsen for målgruppen med udgangspunkt i en forskningsmæssig nysgerrighed på metoden og dens anvendelse, særligt i forhold til borgere med problematisk rusmiddelbrug.

2.0 Metoder

2.1/ Kortlægning

For at skabe overblik over udbredelsen af indsatsen for målgruppen i danske kommuner, har vi foretaget en kortlægning. Den er baseret på kontakt til alle 98 danske kommuner ved både telefonisk og skriftlig henvendelse. Der var fire spørgsmål ved henvendelserne, som handlede om, hvorvidt kommunen brugte IPS-indsatsen, og i så fald, hvor længe de havde gjort det, samt hvor indsatsen var forankret i kommunen, og om de anvendte IPS i forbindelse med borgere med et overforbrug af rusmidler.

Data er indsamlet i perioden maj-juni 2024, hvorfor der kan være sket ændringer siden. Nedenfor er indsamlede data fra kortlægningen struktureret i en oversigt over antallet af kommuner, der bruger indsatsen, og i forbindelse med borgere med et overforbrug af rusmidler i alt og fordelt på regioner. Yderligere fremgår de generelle svar på de resterende spørgsmål eller anden for undersøgelsen relevant information. Det er for at få et helhedsbillede af, hvor udbredt IPS-indsatsen er i de forskellige dele af landet og hvor ofte den bliver anvendt i forhold til målgruppen.

2.2/ Interviews

For at opnå en dybere indsigt i, hvordan indsatsen generelt opleves og adskiller sig fra andre håndholdte indsatser, når man anvender den til målgruppen, har vi gennemført interviews med IPS-konsulenter, rusmiddelbehandlere og faglige koordinatorene fra syv forskellige kommuner. De syv kommuner er kontaktede efter afslutningen af kortlægningen og udvalgt efter størrelse, geografisk placering, hvor meget erfaring de har med IPS-indsatsen og anvendelse af indsatsen i forbindelse med målgruppen. Trods projektets mindre omfang, så er de syv kommuner udvalgt efter at skulle variere på de nævnte variable, for at få et mere repræsentativt udsnit. Derfor, har vi valgt kommuner, der er spredt geografisk, varierer i størrelse, og har fra 6 måneders til 12 års erfaring med IPS-indsatsen. Her er det fælles for alle, at de bruger indsatsen i forbindelse med borgere med et overforbrug af rusmidler.

Interviewene er semistrukturerede, hvortil der er en interviewguide med tre forskellige overordnede temaer, hvilke fremgår nedenfor.

- **Tema 1:** Arbejdet med IPS.
 - Faglig baggrund, arbejdsgange
- **Tema 2:** Komplekse borgere med et overforbrug af rusmidler.
 - Omfang, forskelle
- **Tema 3:** IPS som metode
 - Implementering, fordele og ulemper

Der er foretaget semistrukturerede interviews, hvor vi også spurgte ind til andre områder, uddybning af spørgsmål eller specielle forhold alt efter, hvordan svarene og interviewet udviklede sig. Derfor er der også forskel på interviewenes varighed, som strækker sig fra 50 minutter til 86 minutter.

I alle syv interviews efterspurgte vi et interview med en borger, der var eller havde været IPS-kandidat. Der var én kommune, som satte os i kontakt med en borger, der er i IPS-indsatsen og har et tidligere overforbrug af rusmidler. Omend generaliserbarheden er lav ved blot et interview, så giver det en indsigt i hvordan IPS-indsatsen opleves fra et borgerperspektiv. Interviewguiden var i det tilfælde lidt anderledes, som det fremgår nedenfor.

- **Tema 1:** Forløbet som IPS-kandidat
 - Personlige oplysninger og baggrund
 - Tidligere oplevelser med jobcenteret
- **Tema 2:** Overforbrug af rusmidler
 - Information om rusmiddelbrug og problemer hermed
- **Tema 3:** Oplevelsen af at være IPS-kandidat
 - Konkrete oplysninger om IPS-forløb
 - Sammenligning med tidligere forløb

Dermed bygger projektet på i alt på otte interviews. I fem af de interviews, var der mere end én interviewperson og i alt deltog 18 interviewpersoner. Her blev seks interviews foretaget fysisk på de respektive jobcentre og to online af praktiske hensyn.

2.3/ Præsentation af kommuner

I nedenstående tabel, vil vi præsentere de syv kommuner, der deltog efter kommunestørrelse, antal deltagere, tidsperiode med IPS og hvad den enkelte kommune kaldes i analysen. For at sløre informationer om kommunerne, inddeles de efter indbyggertal i fire kategorier. Her om det er en

mindre (≤ 50.000 indbyggere), mellem (50.000-100.000 indbyggere), mellemstor (100.000-200.000) eller stor (≥ 200.000 indbyggere) kommune. Derudover er tidsperioden for at have arbejdet med IPS opdelt i tre kategorier, som er ≤ 1 år, 1-5 år og >5 år.

	Kommunestørrelse	Antal deltagere	Tidsperiode
Kommune A	Stor	1	>5 år
Kommune B	Mellemstor	2	>5 år
Kommune C	Mellemstor	4	≤ 1 år
Kommune D	Mindre	3	1-5 år
Kommune E	Mindre	1	1-5 år
Kommune F	Mindre	2	1-5 år
Kommune G	Mellemstor	3	>5 år

2.4/ Analysestrategi

De otte interviews er transskriberet og kodet i kodeprogrammet NVIVO. Først har vi identificeret overordnede temaer, forskelle og ligheder i de første interviews. Ud fra det, har vi udarbejdet et kodetræ med fire overordnede koder, som er: 1. Arbejdet med IPS, 2. Ligheder og forskelle, 3. Metode og fidelitet og 4. Målgruppe. De fire koder har tilhørende underkoder, som ikke oplyses her. Analysestrategien er dermed både en åben og lukket kodning, hvor der gennem kodningen af de otte interviews er tilført nye eller revideret eksisterende koder alt efter indholdet fra interviewene.

3.0 Data

3.1/ Kortlægning

I kortlægningen er der en svarprocent på 100% med svar fra alle 98 danske kommuner. Resultaterne fra kortlægningen er præsenteret i tabellen nedenfor.

Tabel 1

	Anvender IPS	I forhold til borgere med rusmiddelbrug	Anvender ikke IPS
Landsplan	68/98	55/98	30/98
Region Sjælland	16/17	13/17	1/17
Region Hovedstaden	23/29	20/29	6/29
Region Nordjylland	9/11	6/11	2/11
Region Syddanmark	11/22	9/22	11/22
Region Midtjylland	9/19	7/19	10/19

I ovenstående Tabel 1 ses det, at IPS-indsatsen er udbredt til $\approx 69,3\%$ af landets kommuner. Det betyder at over $2/3$ af landets kommuner anvender IPS som metode i et eller andet omfang. I forhold til borgere med et overforbrug af rusmidler, svarede $\approx 56\%$ af landets kommuner at de anvender IPS i forhold til denne målgruppe. Derudover viser tallene, at IPS-indsatsen er særligt udbredt i Region Sjælland og Region Hovedstaden. Dertil har flere kommuner i de to regioner arbejdet med IPS-indsatsen i flere år sammenlignet med kommunerne i Jylland. Region Midtjylland er der, hvor indsatsen umiddelbart er mindst udbredt.

3.2/ Uddybning af svar

Generelt havde flere kommuner begrænsede erfaringer med IPS, da indsatsen først var opstartet i 2024. Det var særligt i forhold til projektmidlerne fra STAR samt den udvidede målgruppe. Andre kommuner har haft

indsatsen i en årrække. Nogle i samarbejde med private aktører, som f.eks. IPS Danmark.

Selvom et flertal af kommunerne arbejder med IPS-indsatsen, så er der også 30 kommuner, der ikke gør. Nogle af dem har tidligere arbejdet med IPS eller har andre håndholdte indsatser, der har fællestræk med IPS. Andre kendte ikke til indsatsen, eller havde søgt puljemidlerne fra STAR, men var ikke kommet med.

De fleste af kommunerne anvendte IPS-indsatsen på målgruppen under 30 år, selvom det ikke nødvendigvis var udelukkende denne gruppe. Specifikt for den udvidede målgruppe med borgere med et aktivt rusmiddelbrug, så havde nogle af kommunerne, som tidligere nævnt, ikke en målrettet indsats. For dem handlede det mere end et aktivt tilvalg af metoden til borgere med rusmiddelbrug, om at der ikke er nogle eksklusionskriterier for at kunne modtage IPS-indsatsen, og at denne målgruppe derfor indgik i IPS-indsatsen på lige fod med andre borgere.

4.0 Analyse

4.1/ Målgruppe

IPS-kandidaterne, der bliver visiteret til indsatsen, er generelt udsatte borgere. Målgruppen kan jf. opdeling i jobcentrene klassificeres som *aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere*. Definitionen er, at målgruppen har andre væsentlige problemstillinger foruden arbejdsløshed (Socialstyrelsen, 2017). Det er ikke borgere, der er blevet tilkendt en førtidspension eller vurderes til at have en varigt nedsat arbejdsevne, men de vurderes til ikke at være *arbejdsparate*.

Ved IPS-indsatsen er der herunder to målgrupper, som STAR har defineret. Det er overordnet unge under 30 år i kontanthjælpssystemet, der modtager uddannelseshjælp, ressourceforløbsydelse eller kontanthjælp. Målgruppe 1 er derudover udsatte unge, som har en psykiatrisk diagnose og er tilknyttet enten behandlingspsykiatrien i regionen eller socialpsykiatrien i kommunen. Målgruppe 2 er *den udvidede målgruppe*, som er unge, der viser tegn på psykisk mistrivsel, men ikke har kontakt til psykiatrien. Det kan være borgere, der har et overforbrug af rusmidler, som er den undergruppe, vi har fokus på i projektet. IPS-indsatsen skal stadig foregå i samarbejde med en relevant behandlingsaktør, der i dette tilfælde ofte er det kommunale Rusmiddelcenter (STAR, 2023).

Det fremgår i de udførte interviews, at det er en målgruppe, der i forskellige udstrækninger har komplekse problemstillinger, som både IPS-kordinatorerne og konsulenterne skal navigere efter. Der fortæller en IPS-kordinator fra Kommune E:

”Jeg tror måske, det var opvækstvilkår. Altså, det var nok det, det var allermest betonet af, og måden, mønstret i livet i virkeligheden. Hans levemønster. Sådan noget med at lidt shuffle rundt fra by til by, og bo på en sofa eller en bænk et sted eller et eller andet”

Det var gennemgående i alle de syv interviews, at målgruppen blev italesat, som borgere med flere komplekse problemstillinger. Selvom det er en gruppe, der er motiverede og ikke har en varig nedsat arbejdsevne, så

er det også en målgruppe, som man ikke tidligere jf. ovenstående definition og problemstillinger, ville have sendt direkte i ordinær beskæftigelse.

Alligevel, står det lidt uklart, hvilke parametre, der viser tegn på psykisk mistrivsel. Der er et spænd i, hvilke ressourcer borgerne har i forhold til tidligere uddannelse, beskæftigelse, økonomi og netværk. Eftersom, flere af kommunerne primært beskæftiger sig med målgruppen under 30 år, fortæller IPS-konsulenterne generelt, at det er unge, der ikke har en ungdomsuddannelse. Ydermere, har de ofte ikke meget tidligere erhvervs erfaring. For at eksemplificere den specifikke målgruppe i projektet, vil to *borgersager* fremhæves gennem analysen. De to sager er sammensat af informationer fra forskellige beretninger, sådan det ikke kan føres tilbage til enkeltpersoner.

Den ene er en ung mand, Simon, på 23 år, der har været i lære som tømrer. Hans tidligere skolegang har været præget af ustabilitet, usikre familierelationer og et overforbrug af alkohol, som har resulteret i, at han ikke kunne gennemføre uddannelsen som tømrerlærling. Siden, har han spillet meget computer og drukket øl mens han har boet sine forældres kælder, men er for 2 måneder siden indskrevet i et IPS-forløb.

Den anden er en ung kvinde, Katrine, på 29, der tidligere har haft et overforbrug af kokain, men nu dagligt ryger hash. Hun har været indskrevet i IPS i 1 år, og har været ude i forskellige ufaglærte jobs i kortere perioder. I jobcenteret mistænker man en ADHD-diagnose, som hun selvmedicinerer gennem sit overforbrug.

Som eksemplet med Katrine, er en af de beskrivelser, der går igen ved flere af de interviewede sagsbehandlere, at overforbruget af rusmidler ofte er et symptom på en underliggende diagnose, der ikke kan indbefattes i behandlingspsykiatrien. Der bruger en IPS-kordinator fra Kommune F analogien *"Jamen, Jeppe drikker, men hvorfor drikker Jeppe? Og hvad kom først?"*.

Opsummeret er målgruppe 2 jf. Socialstyrelsen, STAR og de IPS-konsulenter og koordinører, vi har interviewet en målgruppe med komplekse og udfordrende problemstillinger. Alligevel med det forbehold, at de ikke har en varig nedsat arbejdsevne og er motiverede for at komme i arbejde eller uddannelse.

4.2/ Arbejdsgange

Vi vil nedenfor opridse, hvordan en typisk udvælgelse af IPS-kandidat og generelt arbejdsgange omkring indsatsen bliver beskrevet af interviewdeltagerne. Selvom det er en målgruppe, der har komplekse problemstillinger, så sker der en selektion i forhold til, hvem der bliver visiteret til indsatsen. Derefter vil vi komme ind på, hvordan nogle arbejdsgange overlapper med andre indsatser.

For at danne et overblik over, hvordan en borger bliver indskrevet i et IPS-forløb, vil vi gennemgå et typisk forløb. Der er overordnet tre måder, en IPS-kandidat bliver indstillet til et forløb. Den hyppigst beskrevne i interviewene er, at IPS-kandidaten indstilles internt fra en sagsbehandler et sted i organisationen. Alternativt er det gennem samarbejdet med psykiatrien for målgruppe 1 og Rusmiddelcenteret for målgruppe 2.

Et eksempel er da Simon skulle indstilles til IPS-indsatsen, hvor han blev henvist af en anden sagsbehandler internt i jobcenteret. Det var efter udvidelsen af målgruppen, da han ikke har en psykiatrisk diagnose. Han blev internt henvist, fordi den pågældende sagsbehandler kendte IPS-indsatsen. Herefter, havde en IPS-konsulent en samtale med ham. De talte om hvilke forventninger, der var til ham i sådan et forløb. Derefter, skulle han gå hjem og tænke over det i en dag, hvorefter han kunne takke ja eller nej til at indgå i indsatsen. Eftersom, han takkede ja, så kontaktede IPS-konsulentten en potentiel arbejdsplads inden for 30 dage.

Selvom det er en overordnet arbejdsgang, der går igen, så er der alligevel variationer mellem kommunerne. I en af de mindre kommuner, arbejder IPS-konsulenterne eksempelvis kun deltid, hvor de ellers er virksomhedskonsulenter. Det kan godt være en fordel, fordi de så kender til indsatsen og kan visitere potentielle kandidater, og har et netværk til virksomheder som kan være relevante for IPS-kandidater i forvejen.

For de større kommuner med større og mere komplekse organisationer, er manglende kendskab til indsatsen en potentiel udfordring i forhold til at rekruttere relevante IPS-kandidater. I Kommune G, som er en mellemstor kommune, siger en af IPS-konsulenterne eksempelvis:

”Altså, den der interne forståelse af, hvad det er, man er [kan være udfordrende]. Det der med, man er jo lidt en hybrid, på en eller anden måde, fordi vi jo dækker så mange opgaver, så

den interne forståelse og anerkendelse af, hvad er det egentlig, vi laver”

Selvom indsatsen har kørt i flere år, så gør organisering og placering, at der ikke er udbredt kendskab internt i organisationen. Måske særligt i forhold til borgere med et overforbrug af rusmidler, hvor de fleste kommuner ikke har arbejdet målrettet med den målgruppe lige så længe som med andre grupper. Det skal også ses som et udtryk for den store og komplekse lovgivningsramme, jobcentrene og beskæftigelsesindsatsen er underlagt. Der er mange proceskrav, lovgivning og kategorier, som sagsbehandlere skal kende og arbejde ud fra. Derfor kan det tage tid at tilføje endnu en indsats eller målgruppe til hele organisationen. Når kendskabet er udbredt, kan der dog også være fordele i de store kommuner, der ofte har arbejdet med IPS-indsatsen i længere tid, har mere formaliseret samarbejde og arbejds gange, så man sikrer at anvende de metodiske greb i indsatsen.

Definitionen af motivation, som er et centralt begreb i IPS-metoden, varierer også mellem kommunerne. Det er især en forskel, der kan have en indflydelse på variation i succesraten. En IPS-konsulenter fra Kommune C fortæller ”*Det [er] klart, det gør også en kæmpe forskel, at det er motiverede unge, man arbejder med*”. Selvom det er sårbare borgere, så er det centralt at der alligevel er tale om borgere, der har ytret et ønske om forandring. Det er dermed ikke en målgruppe, der ikke kan se sig selv i uddannelse eller beskæftigelse.

Flere af de interviewede IPS-konsulenter fortæller, at de ikke laver en vurdering eller afklaring, når de skal definere, hvad motivation er. Her er et eksempel blandt andet i Kommune D, hvor en IPS-koordinator udtrykker det sådan her:

”Jamen, det vurderer vi egentlig ikke. Vi tager egentlig de unges ord for gode varer. Ja, altså, hvis de fortæller os, at de er motiverede. Ja, så er det motivationen”

Koordinatoren fortæller i samme ombæring, at de tidligere skulle redegøre for, hvorfor en kandidat var motiveret. De fandt, at skønnet blev for stort og personbestemt på tværs af sagsbehandlere, hvorfor de har ændret arbejds gangen.

Den interviewede borger forklarede ligeledes, adspurgt om hans motivation for at deltage i IPS-forløbet, at det ikke nødvendigvis var en motivation for et bestemt job eller uddannelse: *"Altså jeg var motiveret på, at jeg ikke gad sidde hjemme mere"*.

Det er dermed ikke indtrykket, at det er en motivation i forhold et bestemt job eller uddannelse, men snarere et forandringsudsagn, der fortolkes som motivation i flere kommuner. I andre kommuner bliver der modsat foretaget en egentlig vurdering af borgernes motivation. I Kommune C siger en IPS-konsulent:

"For det duer ikke, at man sidder der og tænker, at jeg tør ikke at komme ud ad døren. For så har du rigtig, rigtig svært at komme ud på en arbejdsplads. Så det er også en måde lidt indirekte at kunne se, hvor er motivationen egentlig, at man skal være indstillet på det".

Det går igen, at selvom der ikke er en direkte vurdering eller afklaring, som ved andre indsatser på beskæftigelsesområdet, så kan der stadig være en forskel i, hvornår en sagsbehandler vurderer, at en borger er motiveret.

Særlige kendetegn ved arbejdsgangen i IPS, er at det er en håndholdt indsats. Derfor, er der tæt kontakt mellem IPS-konsulenten og IPS-kandidaten. Yderligere betyder det at IPS-konsulenter har en lavere sagsstamme på højest 20-25 IPS-kandidater. Det er en del mindre end andre konsulenter, som kan have væsentligt flere sager. Noget af det, der fylder i en IPS-konsulents arbejdsdag er møder med kandidaterne, koordinering, kontakt til samarbejdspartnere, kontakt eller tilstedeværelse på behandlingsenhederne. Nogle steder har de også dage, hvor de går ud og banker på ved virksomheder, for at skabe et nyt samarbejde.

Som en sagsbehandler ved Kommune G udtrykker det: *"Så det er klart, at vores hverdag er jo enormt omskiftelig. [...] Der er ikke en dag, der er ens"*. Et eksempel på det, er Katrine, der skal starte på en uddannelse efter sommer, hvor en IPS-konsulent har brugt noget af en dag på at tage bussen med hende, da hun er utryg ved det. Derudover, for at tage ind på uddannelsesstedet og se om hun kan få en plads, der er lidt afskærmet fra de andre elever, fordi hun har udfordringer med at koncentrere sig. Søgt en SPS-vejleder til uddannelsesforløbet (specialpædagogisk støtte) og bestilt en kugledyne, for at sikre en bedre nattesøvn.

Derfor, ser flere af konsulenterne det også, som helt centralt at have den fleksibilitet. Men også med fokus på at IPS-konsulenten varetager de opgaver, der kan hjælpe med uddannelse og beskæftigelse, som i det konkrete tilfælde er at understøtte kandidaten i at få en god nattesøvn og hjælpe med at planlægge transport.

Fleksibilitet og nedsatte sagsstammer er kendetegnende for mange typer håndholdte indsatser på beskæftigelsesområdet og som sådan ikke unikt for IPS-metoden. Som en IPS-konsulent fra Kommune F siger *”Og så tror jeg, det skal siges, at vi arbejder som håndholdte mentor ved siden af det her [...] og det er lidt samme rolle, kan man sige”*.

Ved det håndholdte i IPS-indsatsen, er der overlap til andre håndholdte indsatser. Her kunne man argumentere for, noget af succesen ved IPS skyldes, der er en håndholdt indsats og ikke den konkrete metode. En IPS-koordinator fra Kommune A udtrykker det:

”Altså, det er jo logik for burhøns, jo færre sager man har, jo tættere relation du kan have til vedkommende og jo mere vilig du er til at flytte dig efter vedkommende. Større tillid, jo nemmere kan du måske bære nogen videre”.

Den gennemgående opfattelse hos konsulenterne er, at man opnår større succes med borgere, når sagsbehandlerne har mere tid og fleksibilitet, fordi man kan danne en relation. I den forstand, er logikken ved IPS-indsatsen ikke anderledes fra andre typer håndholdte indsatser, og tilfredsheden skal sammenholdes med de øgede økonomiske omkostninger, der er ved lavere sagsstammer. Selvom, der er klare paralleller til andre indsatser, så er der alligevel en forskel ved de metodiske greb, som kan have ført til større succes. Disse metodiske greb beskrives senere.

Opsummeret, kan der opstå selektionsbias i udvælgelsen af IPS-kandidater på baggrund af kommunernes definition af motivation, men også hvor udbredt kendskab, der er til IPS i organisationen og hvorvidt der er formaliserede arbejdsgange i forhold til indsatsen. Særligt når det gælder borgere med et overforbrug af rusmidler, fordi det er en ny målgruppe. Dermed er det vigtigt at være opmærksomme på, at de enkelte kommuner kan have forskellige barrierer for motivation og dette kan have betydning for succesraten. I forhold til arbejdsgange, så beskriver IPS-konsulenterne positive oplevelser med fleksibilitet og det håndholdte ved indsatsen.

Samtidig, kan det være svært at gennemskue, hvordan IPS adskiller fra tidligere indsatser ved første øjekast.

4.3/ Metode og fidelitet

I nedenstående opridses, hvad der kendetegner IPS og hvilke centrale begreber, som sagsbehandlerne beskriver. Herefter, hvad interviewdeltagerne oplever som forskellen ved IPS, som metode fra tidligere indsatser.

Der er nogle procedurer i IPS-indsatsen, der skal overholdes, hvilket er at søge job eller uddannelse indenfor 30 dage, udfyldelse af en karriereprofil mv. Alligevel skal konsulenterne ikke leve op til de samme proceskrav for, hvornår man skal have samtaler og hvad de skal indeholde. Som nævnt tidligere, er et af de centrale begreber *motivation*. Herudover, er der *ordinær beskæftigelse*, hvilket vil sige, at det skal være lønnede timer eller uddannelse. Derudover *efterværn*, som er kontakt til IPS-kandidaten efter job eller uddannelse, hvilken skal være tidsubestemt. Yderligere, skal der være *samarbejde med en sideløbende indsats*.

Der, hvor flest af interviewdeltagerne fortalte, de afveg fra metoden, var i forhold til ordinær beskæftigelse. Det betyder nemlig i praksis, man ikke anvender ulønnet praktik, som ellers er et meget anvendt greb i jobcentre. En IPS-konsulent fra Kommune D siger blandt andet *"Praktik kan måske nogle gange være, at vi bliver nødt til at bruge det, som et mål for at vi kan komme hen til noget ordinært"*.

Dette gik igen i flere af kommunerne. En IPS-konsulent fra Kommune G konstaterede, at: *"Der er en kulturmentalitet, der skal ændres ude på arbejdsmarkedet"*, altså en forventning fra virksomheder om, at de kan få kandidater i ulønnet praktik forud for eventuel lønnet tilknytning. En del af succesen med at få lønnede timer i IPS-regi, kan muligvis også tilskrives den lave arbejdsløshed, som tallene fra 2024 illustrerer (Beskæftigelsesministeriet, 2024). Andre forløb ved jobcentret tilbyder ulønnet praktik, så en kulturændring blandt virksomhederne ville kræve en mere overordnet ændring i tilgangen fra jobcentrene samlet.

Et andet centralt begreb i IPS er *efterværn*, hvilket vil sige at IPS-konsulenter opretholder kontakten med IPS-kandidaten efter, de er kommet i job eller uddannelse. Metoden foreskriver, at det skal være tidsubegrænset, altså så længe der er behov. Der er en varians mellem kommunerne i forhold til, hvor længe de som udgangspunkt kører *efterværn*. Det er forskelle, der går fra en måned til et år efter, IPS-kandidaten er kommet i beskæftigelse eller uddannelse. Alle kommuner beskriver, at borgeren kan

tage kontakt, hvis der er behov, også ud over den formelle efterværnsperiode.

For Katrine, der har været ude i flere jobforløb, så har det været afgørende med en efterværnsperiode, fordi hendes ansættelser er blevet afbrudte grundet ustabilitet. Nu skal starte uddannelse efter sommer, hvilket ikke er lykkedes i tidligere forløb i jobcenteret. I den forlængelse, fortæller en IPS-konsulent fra Kommune C, hvordan arbejdet, som sagsbehandler normalt fungerer:

”Jamen, havde man så været ude i arbejde som ung. Jamen, så var man jo egentlig blevet, så var sagen formentlig blevet lukket, og når man så kom tilbage, for at skulle søge ydelse igen, så var det ikke sikkert, at det var den samme person, der samlede op på den unge igen”.

Det følger konsulenten op på, når man har efterværn. Så er man på den unge gennem hele forløbet, hvilket kan øge IPS-konsulentens engagement samt incitament for at sikre vedholdende beskæftigelse eller uddannelse. Desuden, kan det forbedre IPS-kandidatens oplevelse af et sammenhængende forløb, uden at skulle starte forfra i en ny relation. Derfor kan en kort efterværnsperiode måske særligt for målgruppe 2 gøre, der opstår mere afbrudte forløb. Det kan dermed være et punkt, man skal være opmærksom på i implementeringen af metoden.

IPS er, som tidligere nævnt, en håndholdt indsats, som har overlap til tidligere indsatser. Der er dog også flere forskelle ved IPS-indsatsen fra tidligere indsatser, hvilket særligt gælder for tilgangen, samt de konkrete metodiske greb. Tilgangen i IPS er at søge beskæftigelse eller uddannelse med det samme, og arbejde med borgerens udfordringer undervejs eller efter (Job First). Det er lidt den omvendte tilgang fra, hvordan flere af konsulenterne beskriver at de har været vant til at arbejde tidligere i jobcenterregi, hvilket måske især gælder i forhold til borgere med et overforbrug af rusmidler. En af IPS-konsulenterne fra Kommune C beskriver det således:

”Altså, i hvert fald, hvis man trækker den et par år tilbage, så var det lidt lukket land for misbrugere. Altså... Dem rører vi ikke ved, fordi. Det har ligesom været tilgangen, at vi kan jo ikke sende dem ud i en virksomhed. De har et misbrug, så på den måde, ja, der er der en stor forskel”.

Det er enslydende i de fleste af kommunerne, at man normalt ikke har arbejdet med borgere med et overforbrug af rusmidler.

Dertil er det vigtigt, kommunerne ud fra IPS-metoden også skal have et samarbejde med en behandlingsaktør, som kan være Rusmiddelcenteret. IPS-kandidaten skal ikke være indskrevet i rusmiddelbehandling under hele forløbet, eller skal være stoppet med et overforbrug. Alligevel, skal der være en form behandling og samarbejde, som en IPS-koordinatorer fra Kommune A siger:

”Så tager vi rusmiddelborgerne. Ja fedt nok, I har fundet dem i jeres jobcentersystem, at lille Harry her drikker uendelig meget, men er han i behandling? Nej, nej, men han drikker uendelig meget, så nu er han IPS'er, ikke? Og det er bare sådan lidt, men hvor... Du skal have behandlingen på”.

Eksemplet med Simon, som blev henvist internt fra en anden sagsbehandler i jobcenteret, så er han ikke indskrevet i rusmiddelbehandling i starten af indsatsen. IPS-konsulenten har et samarbejde med Rusmiddelcenteret, men det skyldes, at de sidder til møde sammen hver anden uge. Derfor, kan IPS-konsulenten opsøge fagprofessionel viden, men det er båret af opfattet væsentlighed og relation.

Alle kommuner i dette projekt har et samarbejde med det kommunale Rusmiddelcenter, men der er varians mellem, hvor formaliseret det er. IPS-kandidaterne er ikke nødvendigvis i alle kommuner indskrevet i Rusmiddelbehandling, når de først modtager IPS-indsatsen. Det kan enten skyldes, de modtager behandling fra psykiatrien eller er visiteret internt fra Jobcenteret. I andre kommuner, kan det være anderledes, da kommunerne i projektet har erfaring med borgere med et overforbrug af rusmidler. Det kan tænkes, der i nogle andre kommuner måske ikke er et samarbejde med Rusmiddelcenteret. I de kommuner, der modtager projektmidler fra STAR, er det et krav at have et tværfagligt samarbejde, som oftest er psykiatrien eller Rusmiddelcenteret. Noget andet er, hvordan samarbejdet med den sideløbende indsats fungerer og etableres i kommunerne.

Opsummeret, er der nogle helt centrale begreber i IPS-metoden; ordinær beskæftigelse, efterværn og sideløbende behandlingsindsats. Selvom IPS minder om tidligere håndholdte indsatser, så er det blandt andet gennem tankegangen om Job First, ordinær beskæftigelse, efterværn og den sideløbende indsats, indsatsen adskiller sig. Derfor, er det vigtigt at have

fokus på fideliteten i implementering, sådan indsatsen opretholder sin positive effekt.

4.4/ Succes og udfordringer for målgruppen

Som beskrevet i ovenstående, er genstandsfeltet for denne rapport IPS-kandidater i målgruppe 2, herunder specifikt borgere med et overforbrug af rusmidler. Enten som den primære problematik eller i sammenhæng med en psykiatrisk diagnose. Da indsatsen er udviklet til borgere, der er i psykiatrien, kan der opstå andre udfordringer eller andre behov ved denne målgruppe. De overordnede fund, som vil blive uddybet nedenfor er, at der generelt er lidt større succes, og kortere, men også mere turbulente, forløb for denne målgruppe. Yderligere udtrykker sagsbehandlerne, der også kan opstå etiske dilemmaer i forhold til jobsøgning og IPS-kandidatens ønsker.

Overordnet udtrykker deltagerne i alle interviews, at de oplever IPS-indsatsen som en succes. Det er også noget, der kommer til udtryk i to randomiserede forsøg og en analyse, der har vist resultater af beskæftigelseseffekten, den samfundsøkonomiske gevinst og tilfredsheden blandt deltagerne (STAR, 2025). Undersøgelsen er gennemført i forhold til målgruppen med alvorlige psykiske lidelser, hvor man ser at 60% kommer i beskæftigelse over en periode på 18 måneder, hvilket er 30% mere end deltagerne i kontrolgruppen. De finder en besparelse på 72.000kr pr. person i indsatsen. Derudover en signifikant højere livskvalitet og tilfredshed blandt deltagerne med den indsats, de modtager (STAR, 2025).

Der er ikke målt effekter på målgruppen med et overforbrug af rusmidler, men de foreløbige erfaringer, som sagsbehandlerne deler med os, er generelt positive. Hertil ses der større jobtilfredshed, som blandt andet kan skyldes den større oplevede succes, mere fleksibilitet og lavere sagsstamme og dermed hyppigere kontakt med borgerne.

Når man ser på, hvad IPS-konsulenter anser som succeskriterier, forekommer der variation. I STARs resultatkrav, så gælder én løntime også, som en del af resultatmålene. Derudover skal deltagerne være i uddannelse eller job over en periode på 6 måneder (STAR, 2024). Det stemmer overens med, hvad en konsulent fra Kommune C siger:

”Ja, det kan være en time, havde jeg nær sagt. Og det næste er uddannelse. Og så er der det næste, at de over en sammenhængende periode på 6 måneder, skal de have lønnede timer eller være i uddannelse”.

I nogle af de andre kommuner, udtrykker konsulenterne, at de ser succeskriterierne anderledes. Det er først, når IPS-kandidaten er selvforsørgende, hvilket bliver beskrevet af IPS-koordinatoren i Kommune A: ”Tomfingereglen er, hvis man får et job på selvforsørgende niveau. [...] Og det handler ikke om 37 timer”.

Dermed, er der forskel mellem kommunerne på, om succeskriteriet er en time eller ”selvforsørgende” niveau. Det kan have en stor betydning for både, hvad der er IPS-kandidaternes og konsulenternes oplevelse med indsatsen, da der skal mere eller mindre til at opnå succes.

Der er en generel opfattelse af, at målgruppe 2 i samme grad eller højere grad kommer i uddannelse eller job i sammenligning med målgruppe 1. En overordnet grund til det udtrykkes af en IPS-koordinator fra Kommune A, at ”Når de finder et job eller en uddannelse, så er kedsomhedsaspektet væk”.

Det er noget, som flere af interviewdeltagerne fortæller, kan være anderledes ved målgruppe 2, hvis den største udfordring er rusmiddelbrug. Et eksempel på det er en IPS-konsulent fra kommune G, som fortæller:

”Og så kan vi måske trappe ud samtidig, men at du så ikke ryger [hash] i skoletiden. Så vi laver en plan, der kører sideløbende i stedet for at sige, så skal du være clean, før du kan det. Og bare det i sig selv, at man får italesat det. Det har faktisk gjort, at jeg har en, der næsten er stoppet nu”.

I eksemplet fremhæves det også, hvorfor IPS kan lykkes med målgruppe 2, hvis man også sideløbende arbejder med reduktion og skaber mening gennem job eller uddannelse. Noget andet, som flere af IPS-konsulenterne peger på kan give den lidt større succes med målgruppen er det gode samarbejde med Rusmiddelcenteret, hvor der er en højere grad af koordination og helhedsorienteret indsats. Det er også ofte et lettere samarbejde end med psykiatrien, som vil berøres senere.

Det tredje, som gælder for begge målgrupper, udtrykkes således af den interviewede borger: ”Hun [IPS-konsulenten] lytter til, hvad der bliver sagt, og prøver at finde ud af det”. Det er sammenholdt med borgerens tidligere oplevelser i jobcenteret, hvor vedkommende ikke har følt sig lyttet til. I IPS, som metode, følger man borgerens ønsker, hvilket naturligt også kan skabe en større tilfredshed med indsatsen hos borgerne.

Simon er et eksempel på, hvordan IPS-konsulenterne arbejder med borgerens ønske, selvom de måske ikke indledende ser det som et realistisk mål. Simon havde et ønske om at blive pilot, hvor IPS-konsulenten fortæller, at trods sin skepsis, så forfulgte de det ønske. Her undersøgte de sammen, at man først skal have en gymnasial uddannelse, kravene til optagelse, selvfinansiering mv. Simon synes kravene virkede uoverskuelige og IPS-konsulenten og ham finder frem til, at hans ønske var på grund af en interesse for fly generelt. IPS-konsulenten talte med ham om andre muligheder for typer af arbejde i en lufthavn. De besøgte herefter en lufthavn sammen, og Simon har fået et job der på 15 timer om ugen. På den måde, så kan man følge borgerens ønske på flere måder.

Det adskiller sig fra andre indsats i jobcenteret, hvor man ikke har samme tid til at undersøge borgerens ønsker. Ydermere, kan det hænge sammen med fraværet af sanktion. I IPS må borgeren gerne takke nej til et job, hvis det ikke er det vedkommende ønsker. Det adskiller sig fra den normale indsats i Jobcenteret, hvor der er sanktion, hvis en borger siger nej til et "ret og rimeligt" job. Det er dermed også en ændring af tankegangen, om at sanktion får borgere hurtigere i beskæftigelse. Alligevel er der succes med indsatsen, som måske dels kan tilskrives netop det, fordi borgeren er mere vedholdende i et job eller en uddannelse, de aktivt har sagt ja til og dermed er mere motiverede for at fastholde.

Selvom der ses kortere forløb og måske en højere eller enslydende beskæftigelsesrate, så er der alligevel andre udfordringer ved IPS-indsatsen for målgruppe 2. Det første er en højere grad af ustabilitet og mere turbulente forløb. En af konsulenterne fra Kommune B beskriver det således: *"Jeg tænker, at den største udfordring er det med ustabilitet. Det synes jeg virkelig. Det kan være så svært og uforudsigeligt"*.

Et eksempel på ustabile forløb er Katrine, hvor det kommer til udtryk ved, at det er sværere at få en vedvarende god kontakt. Katrine møder op til aftaler i jobcenteret halvdelen af gangene og kontakter ikke arbejdsgiver, hvis hun udebliver. Derfor ender det med, som en konsulent fra Kommune C siger: *"Men de er typisk ude på rigtig mange forskellige arbejdspladser, hvor tingene går skævt for dem"*.

Noget af det, flere af interviewdeltagerne beskriver er at der hurtigere kan ske et skift f.eks. efter en weekend med byture. Borgeren kan "forsvinde"

og IPS-konsulenterne kan ikke få kontakt i en periode. Det at IPS-kandidaterne oplever en ændring i deres liv kan også have konsekvenser, som en IPS-konsulent fra Kommune G beskriver:

”Og det kan også blive meget ensomt, fordi der er nogle ting, man skal fravælge i sit liv ikke også – kammerater og netværk, og typisk så ser man jo, at meget af deres netværk er faktisk præget af det”.

Der er ofte flere rundt om nogle borgere med et overforbrug af rusmidler, der også har et overforbrug. Derfor, er der måske ikke den samme støtte, eller der kan opstå udfordringer ved at være vedholdende. Det er anderledes fra, hvis det er en psykiatrisk diagnose, som er den største udfordring, hvor ydre livsomstændigheder ikke nødvendigvis ændres.

Selvom der er over 60%, der kommer i beskæftigelse og endda nogle steder højere for målgruppe 2, så er der også 40%, der ikke gør. Her opleves det at dobbeltdiagnosticerede kan have særlige udfordringer. IPS-koordinatoren fra Kommune A, som er dem, der har længst erfaring med IPS for målgruppe 2, beskriver, at rusmiddelbehandlingen bliver *”symptombehandling”*, og at *”[...] man tror, at alle diagnoser kan reddes via IPS”*. Derfor, skal man ved kommunerne holde sig for øje, selvom det er en indsats for en målgruppe med komplekse udfordringer, så vil man ikke lykkes med alle og nogle kan have brug for endnu mere støtte end der kan gives gennem IPS-metoden. Nogle problemstillinger kan også være for udfordrende, hvor beskæftigelse og uddannelse måske ikke er løsningen med det samme, som metoden foreskriver.

I forhold til den specifikke målgruppe 2 for borgere med et rusmiddelbrug, kan der opstå etiske dilemmaer for IPS-konsulenterne, når de skal finde job. I IPS arbejder man med et begreb, der hedder *disclosure*. Det handler om, hvor åben man for borgeren må være overfor en potentiel arbejdsgiver eller uddannelsesinstitution. Der kan opstå etiske dilemmaer for IPS-konsulenterne i den sammenhæng, hvis borgeren ikke vil være åben om sit overforbrug af rusmidler. Alle de interviewede IPS-konsulenter beskrev hvordan en af de store forskelle på at arbejde med borgere med et overforbrug af rusmidler, i forhold til andre borgere, er, hvilke jobs man vil hjælpe med at søge. Nogle af de jobfunktioner, de har betænkeligheder ved, er eksempelvis betjening af maskiner, chaufførarbejde og arbejde med børn. Et af eksemplerne er fra Kommune G:

”Når du har et misbrug, så kan man ikke arbejde med børn, som man skal passe på, og det siger jeg helt tydeligt, og de ved det også godt”.

Det er en overvejelse, som går igen i alle kommuner, hvor der er bestemte jobs IPS-konsulenterne ikke hjælper dem med at søge. I tilfælde, kan de arbejde hen imod det, men hvor borgeren skal være mere velbehandlet, før det bliver aktuelt. Arbejdet med målgruppe 2 adskiller sig her, fordi der er nogle etiske, men også lovlige rammer, som IPS-konsulenterne i højere grad skal forholde sig til. Derudover, kan transport til og fra arbejde, arbejdstider eller andre forhold også være relevante at tage højde for. Ved målgruppen er der dermed en afvejning af at følge borgerens ønske, men stadig medregnet etiske og lovligt forsvarlige overvejelser for sagsbehandlerne.

Opsummeret opleves IPS-indsatsen som en overvejende succes i forhold til andelen af borgere, der kommer i arbejde eller uddannelse. Det kan eksempelvis skyldes, at kedsomhedsaspektet forsvinder, og borgeren får andet indhold i hverdagen, hvilket sænker eller stopper et overforbrug. Alligevel opleves IPS-forløbene som mere kaotiske og turbulente forløb, hvor det er svært at etablere vedvarende kontakt. Det kan både skyldes uforudsigeligheden ved overforbruget, eller at et overforbrug af rusmidler ofte ikke den eneste problematik. Derfor er beskæftigelse ikke nødvendigvis altid muligt, hvis der ikke er velfungerende behandling. Slutteligt oplever IPS-konsulenterne flere etiske dilemmaer med målgruppen, som type af beskæftigelse, transport samt graden af disclosure overfor en potentiel arbejdsgiver.

4.5/ Implementering og samarbejde

I implementeringen af IPS, er der varians mellem kommunerne både i forhold til det organisatoriske og implementeringen. En anden vigtig komponent er etablering af samarbejde og koordinering med andre aktører.

IPS-indsatsen er næsten udelukkende forankret under de kommunale jobcentre. Jobcentrene er reguleret under Lov om Aktiv Beskæftigelsesindsats (LAB). De kommuner, der har projektmidler fra STAR til IPS-indsatsen, kan fravige fra reglerne ved §119, fordi IPS er en forsøgs- og udviklingsaktivitet fra Beskæftigelsesministeriet. Der er dog relevante paragraffer i LAB, som omhandler formålet, målgruppen og mentorstøtte. Tilbudet om virksomhedspraktik under §57 og §58 er det, der afviges mest fra.

Derudover er der forskel på, hvordan indsatsen er organiseret i jobcentrene. Kommunalbestyrelsen i den pågældende kommune har ansvaret for driften af kommunens jobcenter. I forhold til det tværsektorielle samarbejde med psykiatrien, er det også Kommunalbestyrelsens opgave at skabe en sund levevis for borgerne jf. §119 i Sundhedsloven. Det kan indrettes på mange måder i den pågældende kommune. Som en af IPS-koordinatorene fra Kommune F fortæller:

”[...] Der jo ikke to kommuner, der er ens i forhold til måden, man er opdelt på. Og ressourcerne, og hvor sidder man henne og alt det her, så det, der giver mening et sted. Det er ikke nødvendigvis, at man kan tage modellen og lige putte ned over, fordi så er det ikke de samme kasketter, der sidder og udfører og varetager det”.

Nogle af fællestrækkene mellem de kommuner, vi har interviewet, er at flere har et dedikeret IPS-team. Derudover er det ofte forankret under en ungeindsats, der arbejder med borgere under 30 år jf. målgruppen. På trods af det, så er der stor variation i organisering og implementeringen mellem de kommuner, vi har interviewet. Jobcentrene er ofte komplekse organisationer, hvilket meget godt afspejler, hvorfor det kan tage lang tid at implementere IPS-indsatsen.

I den mindre Kommune F beskriver en IPS-koordinator, at det var lidt tilfældigt IPS blev implementeret der. De ligger et andet sted end det resterende jobcenter og arbejder, som håndholdte mentorer ved siden af. I den mellemstore Kommune G er

”[D]em, der egentlig varetager ungeindsatsen, i et andet center. Så der er jo selvfølgelig noget der i forhold til at få deres commitment til at vi skal have de her kandidater, der kan indgå et IPS-forløb”.

Det kan have betydning for varighed, fagligheden og udbredelsen af indsatsen, hvor den er placeret. I en af de store kommuner, Kommune A, beskriver IPS-koordinatoren, at de er meget søjleopdelt efter borgerens ydelsesgrundlag. Der sidder de enten med f.eks. dagpenge, kontanthjælp, Ressourceforløb mv. I de mindre kommuner, sidder sagsbehandlere ofte med flere ydelsesgrundlag og i samme bygning. Det skaber dermed et broget billede af den enkelte kommunes organisering og forankring af IPS-indsatsen. I den forbindelse, er der ikke one-size-fits-all, men

der kan være overvejelser i kommunerne om at etablere et dedikeret IPS-team, bruge tid på at udbrede kendskabet og sidde tæt på andre sagsbehandlere, der arbejder med målgruppen.

IPS-indsatsen er ikke blevet implementeret i driften ved flere kommuner, hvor det kører som et 3-årigt projekt. På grund af ovenstående både lovgivning, implementering, udbredelse af kendskab, så er oplevelsen flere steder, at det første år godt kan gå med at få projektet i gang. Som en IPS-kordinator fra Kommune D beskriver det:

”Det handler altså stadigvæk lidt, selvom vi kan sige, at vi har været i gang i 8-10 måneder efterhånden. Og der skal vi altså lige finde ud af, hvordan får vi lige knækket den der kode til, at de ogsåovre i vores unge team, egentlig bliver helt skarpe på. Hvad er det lige, at vi kan og skal og må”.

Det følger hun op med, der også er mange andre ting, de skal have styr på. En anden ting i implementering, der både er centralt og tager tid at etablere samarbejde med forskellige aktører. Ved målgruppe 2 er Rusmiddelcenteret ofte mere centralt end den regionale behandlingspsykiatri.

Helt overordnet, så fortæller de fleste IPS-konsulenter, at det er lettere at etablere et godt samarbejde og koordinering med Rusmiddelcenteret, end med behandlingspsykiatrien. Det skyldes primært, som en sagsbehandler i Kommune B siger *”Det er jo det, der er sådan lidt udfordrende med de her søjler her [...], fordi det er tværsektorielt”.*

Det opleves, at det kan tage længere tid for IPS-konsulenterne at etablere gensidig koordinering med behandlingspsykiatrien. Flere beskriver, at det kan være svært at finde fælles fodslag med psykiatrien, da de ikke nødvendigvis oplever arbejdsmarkedstilknytning som en faktor, de skal forholde sig til. Der skal samarbejdet mere masseres ind, fordi de arbejder under andre logikker og vilkår.

I forhold til målgruppe 2 gælder det til en vis grad også for samarbejdet med Rusmiddelcenteret, men der bliver det nemmere, fordi Rusmiddelcentrene er kommunale. Flere af kommunerne fortæller, de har et godt samarbejde med Rusmiddelcenteret. Især i Kommune C, hvor de også tidligere har arbejdet med dem, så er det blot blevet mere formaliseret gennem IPS: *”Det gør bare tingene nemmere at man kender hinanden. Så*

er det ikke så farligt lige pludseligt at ringe til Jan oppe på Rusmiddelcenteret”.

Selvom, at det kan være lettere at samarbejde med Rusmiddelcenteret for IPS-konsulenterne, så er det stadig noget, der tager tid og opleves at kræve en vedvarende tilstedeværelse. I Kommune C beskriver en anden af IPS-konsulenter, at de på et tidspunkt havde glemt deres samarbejdspartnere: *”Hvorfor er det egentlig, at det her er en IPS-indsats, fordi det er faktisk det, vi gjorde inden”.* Dertil, fik de aftalt at mødes fast med bl.a. Rusmiddelcenteret, fordi de oplevede at det er med til at sikre den helhedsorienterede indsats, der fungerer i IPS.

Det viser, at hvis man i kommunen ikke etablerer nogle rammer for samarbejde med Rusmiddelcenteret, så kan det risikere at blive skrøbeligt og tilfældeligt. Der kan kommunerne risikere ikke at kunne adskille indsatsen fra andre, og derved ikke opnå de samme resultater.

Derudover er rusmiddelbehandlere heller ikke nødvendigvis vant til at tænke i job, som en del af behandlingen. En af de Rusmiddelbehandlere fra Kommune D havde været på kursus i IPS, men var den eneste på Rusmiddelcenteret. I den forbindelse udtrykker rusmiddelbehandleren:

”Så det er jo også noget, vi skal øve os i at tænke ind i vores behandling, at det faktisk også kan blive et tilbud, så det er jo også lige en proces at få det ind under huden”.

Grunden til det, er at rusmiddelbehandlere har en oplevelse af, borgerne ofte møder nederlag i jobcentrene, som er præget af regler og sanktion. Det er også noget, IPS-konsulenterne er klar over. Som en IPS-konsulent fra Kommune C siger:

”Det eneste, de så har kunnet forholde sig til, det er alle fordomme. Det er også dem, der er oppe på jobcenteret. De er ganske forfærdelige”.

Derfor kan det være vigtigt at udbrede kendskabet til at der i IPS ikke er nogen sanktioner for borgeren, hvilket kan lette samarbejdet. Rusmiddelbehandlere beskriver, at de ikke har fået udbredt kendskabet til IPS internt endnu, fordi der også er mange andre dagsordener og arbejdsopga-

ver. Samarbejdet kan tage lang tid at massere ind i en anden organisation, fordi det i starten også måske særligt har en betydning for IPS-konsulenterne.

I nogle kommuner, er der klare regler for, hvilke borgere man henviser til IPS i forhold til ydelsesgrundlag. Det kan være grundet borgeren ikke skal miste et højere ydelsesgrundlag, som dagpenge, hvis de ikke finder beskæftigelse. Alligevel kan der være nogle lovgivningsrammer, som kan udfordre samarbejdet med Rusmiddelcenteret, fordi det understreger en grad af rigiditet i jobcentrene. Målgruppen under 30 år kan også give vanskeligheder, da det så er en meget klar opdeling, hvor man ikke kan henviser en borger, der er 32 år og kunne have gavn af indsatsen. Aldersgrænsen kan derfor fremstå arbitrær. En rusmiddelbehandler fra Kommune D udtrykker det således: *”Jeg har en ung kvinde, som er på dagpenge og ikke i lokalpsykiatrien, og er 32. Og hun kunne virkelig have brug for det her”*.

Det kan være noget, der kan udfordre samarbejdet, fordi der er en større grad af klar lovgivning og kassetænkning i jobcenterregi end for en behandler i Rusmiddelcenteret.

IPS-konsulenterne fortæller, de udover Psykiatrien og Rusmiddelcenteret også har mange andre snitflader i deres arbejde, hvor de får en koordinerende rolle for borgeren. Det er særligt i forhold til samarbejde med virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Derudover kan det være praktiserende læger, hjemløseenheden, frivillige organisationer mv. Noget af det, der kan tage længere tid ved implementeringen, er kontakt til relevante virksomheder i lokalområdet. Flere af IPS-konsulenterne kender mange virksomheder, der er i lokalområdet qua deres tidligere arbejde som sagsbehandlere. Alligevel, er en del af IPS også at få nye kontakter og kaffemøder med virksomheder, hvor flere beskriver, de tager ud og banker helt fysisk på ved potentielle virksomhed.

En IPS-konsulent fra Kommune E fortæller:

”Jamen, så har vi faktisk valgt at sige, at vi hiver hele dagen ud af kalenderen hver anden måned. Hvor vi sammen i IPS-teamet tager ud og bare tager på besøg, siger ”Hej. Hvad kunne I mangle?””

Det er en anden opgave end en sagsbehandler normalt varetager, så det kan godt være udfordrende at motivere i starten. Både ved virksomheder

og uddannelsesinstitutioner, kan der pga. efterværn være et længerevarende samarbejde. Det er vigtigt for IPS-konsulenterne at prioritere det, fordi det kan skabe et mere ensartet og stabilt forløb for IPS-kandidaten, samtidig med at det kan skabe nye potentielle jobmuligheder. Det gælder måske særligt for målgruppe 2, hvor man skal arbejde med borgeren enten skal sænke sit forbrug eller vedholde et eventuelt stop.

IPS-indsatsen tager dermed tid at implementere, udbrede kendskab til og etablere samarbejde. Flere af kommunerne kører IPS som et 3-årigt projekt. Eftersom, der er en generel tilfredshed hos IPS-konsulenterne, IPS-kandidaterne og der ses positive effekter, så kunne det være en fordel at implementere indsatsen i driften. I nogle af kommunerne, har sagsbehandlerne oplevet før, at der kører forskellige projekter, som aldrig bliver implementeret. Som en IPS-konsulent fra Kommune G udtrykker det:

”Altså, det allervigtigste for mig, det er, hvis man bliver implementeret efter projektet, er slut... for nu har der været utallige projekter, hvor man ikke helt får implementeret det, der faktisk fungerer godt, og det synes jeg er megaærgeligt, fordi det er jo ikke alle elementer nødvendigvis, man kan tage med, men at man får implementeret, det som virker som grundelement, fordi ellers så kan man sige, så er det tre år”.

Noget af det, konsulenten fortæller fungerer godt, er det tværfaglige samarbejde. Det er ikke sikkert, kommunen har råd til at have indsatsen efter projektets udløb, men man kunne med fordel implementere nogle af elementerne, som samarbejde, Job First, efterværn og prioritere lavere sagsstammer.

Noget andet er ordinær beskæftigelse, hvor man generelt kunne gøre op med for mange ulønnede praktikker. En IPS-koordinator i Kommune E pointerer:

”Men man kan også stille sig lidt undrende overfor, okay, det er sgu da sjovt egentlig, fordi hvem er de så, dem der skal i praktik. Hvis ikke det er dem, der er i et forløb i psykiatrien, og hvorfor er man ikke klar på IPS”.

Opsummeret, kan der være stor variation mellem kommunerne i forhold til, hvor indsatsen bliver implementeret, organiseret og samarbejdet med andre aktører. Det kan tage lang tid at implementere indsatsen, fordi der

er mange andre hensyn. IPS-konsulenterne har mange samarbejdsflader, men det er også meningsfuldt for dem, at følge borgerne tættere.

5.0 Konklusion

IPS virker, er den overordnede oplevelse fra de interviewede IPS-konsulenter, koordinatore, rusmiddelbehandlere og borger. På trods af forholdsregler og varians, så er der generelt en højere jobtilfredshed, større succes og mere tilfredshed blandt de borgere, der deltager.

Der er naturligt nok en grad af varians i fortolkningen af centrale begreber i metoden, eksempelvis i forhold til begreberne motivation, ordinær beskæftigelse og efterværn. Det er vigtigt at holde sig for øje, når man vurderer succesraten, da en lavere tærskel for motivation kan resultere i en lavere formel succesrate – uden at det nødvendigvis betyder, at IPS-indsatsen er mindre kompetent.

De positive effekter ved IPS viser at for borgere med flere problemstillinger, kan man også søge om lønnede timer for det arbejde, de udfører. Det giver i hvert fald en oplevelse af at arbejdet er værdsat, men også en motivation for at udføre og vedholde det. Yderligere, kan man overveje om fraværet af sanktioner, kunne være noget, der førte til en højere grad af beskæftigelse, fordi borgeren kan gå efter sit ønske og ikke frygte mulige sanktioner.

Afslutningsvis opsummerer vi kort de vigtigste take-away pointer fra denne pilotundersøgelse:

- 1) **Skab fleksible arbejdsgange og reducer sagsstammer** – det understøtter både den oprindelige målgruppe og den udvidede målgruppe.
- 2) **Indsaml systematiske data** om:
 - a. ordinær beskæftigelse,
 - b. tidsbestemt efterværn,
 - c. sideløbende indsatser.
- 3) **Vær opmærksom på særlige udfordringer for målgruppe 2** – IPS virker også her, men forløbene er ofte mere turbulente og kræver andre overvejelser.

- 4) **Priorité et vedholdende samarbejde med Rusmiddelcenteret** – de er en central aktør i mange forløb.
- 5) **Planlæg tidligt for implementering efter projektet** – overvej allerede i starten, hvordan hele eller dele af indsatsen kan indgå i driften, tilpasset den enkelte kommune.

6.0 Litteratur

- Beskæftigelsesministeriet (2024). *FAKTA Målgruppen for Ungeløftet*. <https://bm.dk/media/dtykcur4/fakta-maalgruppen-for-ungeloefitet.pdf>
- Drake, R.E. & Bond, G.R. (2023). Individual placement and support: History, current status, and future directions. *PCN Reports* 24;2(3):e122. doi: 10.1002/pcn5.122
- Folketinget (2023). Aktstk. 172 Aktstykke om udvidelse af indsatsen for udsatte unge med psykiske lidelser i kontanthjælpssystemet via IPS-metoden. Lokaliseret d. 10/2 2025 på <https://www.ft.dk/samling/20222/aktstykke/aktstk.172/index.htm>
- Rognli, E. B., Støme, L. N., Kvaerner, K. J., Wilhelmsen, C., & Arnevik, E. A. (2023). The effect of employment support integrated in substance use treatment: A health economic cost-effectiveness simulation of three different interventions. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 40(2), 199–211. <https://doi.org/10.1177/14550725221122196>
- Sadeghi, T. Høydal, Ø.S., Bjerger, B., Bach, J.S., Suomela, M., Salmi, E., Niclasen, B.V., Árnadóttir, D.G., Guðjónsdóttir, E., Hilmarsdóttir, G.J., Kemp, P, & Sohlberg, T. (2024). *Labour market integration of adults with alcohol and substance use problems in the Nordic countries*. Report, Nordic Welfare Centre.
- Socialstyrelsen (2017). Aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere – karakteristika og kortlægning af sociale ydelser. Lokaliseret d. 18. februar på <https://www.sbst.dk/udgivelser/2017/socialanalyse-aktivitetsparate-kontanthjaelpsmodtagere>
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2023). IPS for unge: 27 kommuner deltager i det nye initiativ. Lokaliseret d. 10/2 2025 på <https://star.dk/om-styrelsen/nyt/nyheder/2023/12/ips-for-unge-27-kommuner-deltager-i-det-nye-initiativ/>
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2025). IPS-metoden. Lokaliseret d. 10/2 2025 på <https://star.dk/indsatser/ips/ips-metoden>
-

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2023). Spørgsmål og svar til resultatkrav. Lokaliseret d. 4. marts på <https://star.dk/tilskud/2023/pulje-til-at-faa-flere-unge-med-psykiske-lidelser-og-psykisk-mistrivsel-videre-i-job-eller-uddannelse-via-ips-metoden/spoergsmaal-og-svar-til-resultatkrav>

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2025). IPS-metoden. Lokaliseret d. 4. marts på <https://star.dk/indsatser/ips/ips-metoden>

Erfaringerne beskrevet heri kan forhåbentlig være med til at belyse, hvad der opleves at virke for målgruppen i forhold til at understøtte deres vej ind i uddannelse og beskæftigelse, samt opmærksomhedspunkter i forhold til implementering af IPS-konceptet og andre håndholdte metoder.